

THE CENTURY OF TÜRKİYE AND CONSERVATIVE REVOLUTIONISM: A NEW DISCOURSE IN AK PARTY POLITICS

BÜŞRA ÖZÜDOĞRU

Dr. Öğr. Üyesi Büşra Özüdoğru, Trabzon Üniversitesi İİSBF Sosyoloji Bölümü.

Mail: busraozudogru@trabzon.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4778-8267>

ABSTRACT

A conservative political party tradition in Türkiye has ontologically shaped its existence through opposition to CHP, or more generally, opposition to the left. Therefore, it is possible to read the position of the Turkish Right in the historical process as "representing the periphery against the Republican center". Conservative politics, which entered our political life with the Democratic Party, has undergone certain breaks and produced a tradition that follows the line of the Justice Party, the Motherland Party and finally the Justice and Development Party. After the AK Party came to power with a large majority in the 2002 elections, it aimed to reveal a conservative democratic identity; tried to legitimize its cadres, policy preferences and future goals with this identity policy it has adopted. In the last quarter of 2022, that is, in the transition phase of the second century of the Republic, the concepts of "conservative revolutionism" and "Century of Türkiye", which were put forward by the AK Party under the leadership of President Erdogan, became the main subject of the article. The production of a new paradigm in politics with a conservative identity and the point of being a new kind of political identity of these concepts are examined based on literature reviews and the discourses of the late AK Party founding members. Accordingly, the "conservative revolutionary" discourse can be considered an identity that aims at reviving them with a new form, referring to a pre-existing social position, and tries to gain essence through the ideas of the authentic names of conservative thought. The "Century of Türkiye" discourse, on the other hand, symbolizes a stance that embraces the Republic with a conservative identity and a vision based on core and national values.

Keywords: Political Identity, Conservatism, Conservative Revolutionism, Century of Turkey, Ak Party

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma

Geliş Tarihi: 11.06.2023

Kabul Tarihi: 21.07.2023

Yayın Tarihi: 15.10.2023

Yayın Sezonu: Temmuz-Aralık

Makaleye Atıf Bilgisi

ÖZÜDOĞRU Büşra, (2023). "Türkiye Yüzyılı ve Muhafazakâr Devrimcilik: AK Parti Siyasetinde Yeni Bir Söylem". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. Yıl: 19 Sayı: 65. (192-216)

muhafazakârdüşünce • yıl: 19 - sayı: 65 • Temmuz-Aralık 2023

TÜRKİYE YÜZYILI VE MUHAFAZAKÂR DEVRİMCİLİK: AK PARTİ SİYASETİNDE YENİ BİR SÖYLEM

BÜŞRA ÖZÜDOĞRU

Öz

Türkiye’de muhafazakâr bir siyasi parti geleneği ontolojik olarak varlığını CHP karşıtlığı yahut daha genel bir ifadeyle sol karşıtlığı üzerinden şekillendirmiştir. Dolayısıyla Türk Sağ’ının tarihsel süreç içerisindeki konumunu “Cumhuriyetçi merkeze karşı çevreyi temsil” olarak okumak mümkündür. Demokrat Partiyle siyasal yaşantımıza giren muhafazakâr kimlikli siyaset, belli kırılmalara uğrayarak Adalet Partisi, Anavatan Partisi ve son olarak da Adalet ve Kalkınma Partisi çizgisini izleyen bir gelenek üretmiştir. AK Parti, 2002 seçimlerinden tek başına iktidara gelmesinin ardından muhafazakâr demokrat bir kimlik ortaya koymayı hedeflemiş; kadrolarını, politika tercihlerini ve ileriye dönük hedeflerini benimsediği bu kimlik politikasıyla meşrulaştırmaya çalışmıştır. 2022 yılının son çeyreğinde, yani Cumhuriyet’in ikinci yüzyılına geçme aşamasında, Cumhurbaşkanı Erdoğan liderliğinde AK Parti’nin ortaya koymuş olduğu “muhafazakâr devrimcilik” ve “Türkiye Yüzyılı” kavramları makalenin ana konusu olmuştur. Bu kavramların muhafazakar kimlikli siyasette yeni bir paradigma üretimi ve yeni tür bir siyasi kimlik olma noktası literatür taramalarına ve son dönem Ak Parti kurucu üyelerinin söylemlerine dayanarak incelenmiştir. Buna göre “muhafazakâr devrimci” söyleminin, önceden var olan bir toplumsal konuma ithafen, onların yeni bir formla canlandırılmasını hedefleyen ve muhafazakâr düşüncenin otantik isimlerinin fikirleri üzerinden öz kazandırılmaya çalışıldığı bir kimlik olarak değerlendirilebilir. “Türkiye Yüzyılı” söylemi ise, muhafazakâr bir kimlikle Cumhuriyeti sahiplenen bir duruşu, öz ve milli değerlere dayandırılan bir vizyonu simgelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Kimlik, Muhafazakârlık, Muhafazakâr Devrimcilik, Türkiye Yüzyılı, AK Parti

Giriş

Muhafazakârlık, Türk siyasi tarihi içerisinde anlaşılması kimi zaman zor, bazen oldukça muğlak bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhafazakârlığın kavram olarak pek çok politik duruş ve ideolojiye eklenilebilir oluşu, onun hakkında ne anlamamız gerektiği hususunu bulanıklaştırmaktadır. Ancak konunun en başında şunu belirtebiliriz ki muhafazakârlık, Türk siyasi tarihi içerisinde egemen devlet söylemine karşı, bu söylemlerin aşırılıklarına karşı bir fren mekanizması geliştiren ve kültürel anlamda muhafazakâr olan bir duruşu temsil etmektedir. Türkiye’de kavramın ideologları sayabileceğimiz isimler ve dahi muhafazakâr kimlikli siyasete yön verenler, Türkiye Cumhuriyeti ile bir hesaplaşma içerisinde olmamış, modernleşmeye karşı bir duruş sergilememişlerdir. Burada muhafazakârlığın Türkiye’de modernleşmenin aşırılıklarına karşı ihyacı bir politika izlediğini ve daha ziyade bir kültürel muhafazakârlık pozisyonu aldığını ifade etmek mümkündür.

Türkiye’de muhafazakâr kimlikli siyaset ise, genel bir kategorilendirme ile çok partili hayata geçişin ilk adımı olan ve Cumhuriyet Halk Partisi içinden birtakım muhalif duruşlarıyla ayrılan milletvekillerinin kurmuş olduğu Demokrat Parti ile başlatılmaktadır. Demokrat Parti ve ardından Türk Sağı olarak nitelendirilebilecek partilerin siyasi tarih kronolojisi içerisinde genel olarak muhafazakâr temaları işledikleri ve muhafazakâr kimlikli siyasete yön verdikleri söylenebilir. Buradan yola çıkarak Türkiye’de muhafazakâr bir siyasi parti geleneğinin varlığından bahsetmek mümkündür. Ancak bu gelenek, ontolojik olarak varlığını CHP karşıtlığı yahut daha genel bir ifadeyle sol karşıtlığı üzerinden şekillendirmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi 14 Ağustos 2001 tarihinde, 28 Şubat ve beraberinde meydana gelen birtakım siyasi, ekonomik ve toplumsal çalkantıların sonucunda “milli görüş” geleneğinden koparak oluşmuş bir parti olarak, muhafazakar kimlikli siyasi partilere entegre bir parti niteliği taşımıştır. Ancak onun hem “milli görüş” çizgisinden, yani müstakil İslamcı bir çizgiyi takip eden siyasi bir görüş çizgisinden beslenmesi, hem de oluşumu ve teşkilatı itibarıyla merkez sağa yakın, muhafazakâr ve modern bir duruş sergilemesi siyasi kimlik tartışmalarını beraberinde getirmiştir. Kendilerine muhafazakâr-demokrat kimliğini yakıştıran AK Parti kadroları, bu kimliğin altını doldurmak için mücadele etmişlerdir. Nitekim muhafazakâr demokrasi kavramı, çok tartışılan bir kavram olmasına rağmen, pek çok araştırma ve tezlerde incelenmeye layık görülmüştür. Siyasi kimlik üretiminde AK Parti’nin müstakil bir kimlik üretme çabası gelinen yirmi yıllık süreçte bir şekilde kabul görmüştür. 2022 yılının Ekim ayında ise Cumhuriyet’in ikinci yüzyılına yeni bir vizyon olarak “Türkiye Yüzyılı” söylemi

ortaya konmuştur. Öte yandan Cumhurbaşkanı ve AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk olarak 2022 Ekim ayında TÜGVA buluşmaları çerçevesinde zikrettiği ve daha sonra AK Parti kadrolarınca da dillendirildiği yeni bir kavram olarak muhafazakâr-devrimcilik, “Türkiye Yüzyılı”nda yeni bir siyasi söylem olarak gündeme getirilmiştir. Bu çalışmada, “Türkiye Yüzyılı” vurgusunun açıklımları, AK Parti'nin kendini yasladığı muhafazakâr geleneğin geçirdiği dönüşüm ve bugün parti kurucu lideri Erdoğan'ın ifadeleriyle “muhafazakâr devrimcilik” söyleminin imkân ve sınırları, devrimcilik ile muhafazakârlığın buluşturulma gerekçeleri, sosyolojik bir zeminde tartışılmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda “Türkiye Yüzyılı” ve “muhafazakar devrimcilik” kavramları, literatür taramalarına ve AK Parti kurucu üyelerinin son dönem söylemlerine dayanarak irdelenmiştir.

Türk Siyasetinde Muhafazakârlık

Cumhuriyet modernleşmesinde hakim paradigma Kemalizm, muhafazakârlığa ve kendini muhafazakâr olarak konumlandıranlara karşı bir pozisyon belirlemiştir. Bu paradigmanda hâkim çizgi, medeniyet-kültür ayrımıyla belirginleşen ve modernleşmeyi Türk kültürünü ihya edecek bir çözüm olarak gören, Türk modernleşmesine içsel olan muhafazakâr damardır. Türk modernleşmesinin muhafazakârlığa taban tabana zıt sayılması, muhafazakârlığın genel olarak dinsel gelenekçiliğe indirgenmesinden dolayıdır. Türk modernleşmesi, siyasal rejimi kurumsallaştırıp, kendini bir statüko olarak var edebilme sürecinde geliştirdiği otoriter-devletçi karakter açısından muhafazakârlıkla uyum içindedir (Bora, 1997: 16-17). Çiğdem bu noktada Türk muhafazakârlığının hiçbir zaman karşı devrimci, reaksiyoner bir hareket geliştirmedeğini, büyük ölçüde Cumhuriyet'in getirdiği modernleşme projesini benimsediğini belirtir (Çiğdem, 1997: 46). Türkiye'de muhafazakârlık değişimi talep eden, ancak bunu tedrici olarak uygulamaktan yana olan, modernleşmeci, milliyetçi ve kültürel bir muhafazakârlık örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, muhafazakâr düşün alanının ortaya çıkıp gelişmesinde de Kemalizme benzer şekilde tabandan değil, entelektüel çevrelerce ortaya konmuş ve dillendirilmiş bir düşüncüyü temsil etmektedir. Çayır, Türkiye'de muhafazakârlığı gelenek-modernlik karşıtlığı içermeyen bir konuma sokarak şöyle demiştir:

“Türk muhafazakârlığı, gelenekle modernleşmenin uzlaşmaz karşıtlıklar olmadığını kanıtlayan örneklerden biridir. Türkiye'de muhafazakârlığın modernleşmeci karakteri ve reaksiyonerlikten farklı yanları oldukça açıktır.

Gelenek, modernliğe karşıt bir duruş olarak değil, onun aşırılıklarını frenleyen ve böylece içselleştirmesini sağlayan, modernleşme yolunda bir engeli değil hızlandırıcı bir mekanizmayı teşkil eden bir kavram olarak görülür. Bu, geleneği değişmenin karşısında gören, onu tabuyla özdeşleştiren radikal modernleşmeci yargının aksine yeniliği ‘geleneğe bir adım daha attırmak’ şeklinde değerlendiren muhafazakâr modernleşmeci bir tutumdur. Gelenekle birlikte modernleşmeyi savunurken hem radikal modernleşmeci tutumdan hem de modernleşmeye karşı geleneğe ve geçmişin tartışılmaz erdemine sarılan anti-modernist tavırdan uzaklaşır.” (Çayır, 2008: 164).

Türk siyasi tarihi içerisinde ise muhafazakârlığın bir siyasi kimlik üretimini mi amaçladığı yoksa toplumsal tabandan temsil almak adına parti içerisinde hissedilen bir toplumsal görüş mü olduğu konusu tartışmalıdır. Nitekim DP’nin, CHP milletvekilleri içerisinde çıkan bir parti olması müstakil bir muhafazakâr kimlikli siyasetin varlığını düşündüren bir boyut olarak eleştirilmektedir. Nuray Mert, Türkiye’de muhafazakârlığın bir yönüyle düzeni eleştiri ve sorgulamanın dışında tutma çabası olduğunu; diğer yönüyle de değişimlerin sarsıcı olmasını önlemek üzere denge sağlamak için kendi fren mekanizmalarını devreye soktuğunu belirtir. Ona göre Türkiye’de muhafazakâr siyasal çizginin temsili olduğu merkez sağ bu iki boyutu da taşımış ve hem soldan gelen eleştiri ve sorgulamanın önünü kesmiştir hem de cumhuriyet devrimlerine karşı tepkileri yumuşatmaya çalışmıştır (Mert, 2004: 34). Bu bağlamda Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’ndan başlayan ve Demokrat Parti (DP), Adalet Partisi (AP), Anavatan Partisi (ANAP) çizgisinde ilerleyen merkez sağ, siyasette bir denge mekanizması üretmek istemiştir. Ancak AK Parti, kuruluşundan itibaren müstakil kimlikli bir muhafazakâr parti olmayı hedefleyerek, muhafazakârlığı parti kimliğinin ana merkezine oturtmayı hedeflemiştir. AK Parti’nin siyasi kimliğini açık ve net bir şekilde “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlaması Türk siyasi tarihi içerisinde muhafazakâr kimlikli siyasi partilere değinerek hafızayı yoklama ihtiyacı doğurmaktadır. Türk siyasetinde bu partiler merkez sağ partiler olarak kabul görmüştür.

Türkiye’de muhafazakârlık, özellikle merkezin çevreyi modernleştirme çabaları altında ortaya çıkmış bir tepkiselliğin de adıdır aynı zamanda. Öğün, Türk muhafazakârlığının şekillenmesinde muhafazakârlığın temel dayanağını oluşturan tarihi ve kültürel birikimlerin yeniden üretilmesi yerine, kökleri Osmanlı’ya uzanan merkez-kenar, resmî-gayri resmî alan çatışmalarının önemli olduğunu belirtmiştir (Öğün, 1997: 148-153). Türkiye’de

muhafazakârlığın karşısına koyacağımız oluşum kuşkusuz cumhuriyettir. Türk muhafazakârlığının cumhuriyetle ilişkisi, modernitenin muhafazakârlıkla ilişkisiyle özdeştir. Ancak bu ilişki, cumhuriyetçi merkeze karşı, kenarı/çevreyi temsil eden muhafazakârlığın ilişkisi olarak da tezahür etmiştir (Özüdoğru, 2021: 104). Dolayısıyla Türk Sağ'ının tarihsel süreci içerisindeki konumunu “Cumhuriyetçi merkeze karşı çevreyi temsil” olarak okumak mümkündür. Burada DP'den başlayarak AK Parti'ye kadar olan süreci genel hatlarıyla hatırlamak ve bir muhafazakâr siyasi geleneğin izini sürmek oldukça uzun olacaktır. Ancak kısa hatlarıyla bahsetmekte yarar vardır.

Cumhuriyet ile birlikte dini temelleri ağır olan bir toplumsal zeminde dinsellikten arındırılmış bir ulus inşa edilme çabası ortaya çıkmıştır. Ulus-devlet birliği laiklik kavramıyla harmanlanmış ve öznel ve toplumsal kimlikler bu yolla sekülerleştirilmek istenmiştir. Bütün bunlar halkın kabul edebileceği bir seviyenin çok üstünde bir hız ve bürokratik bir otorite ile gerçekleştirilmiştir. 1950'lere kadar kurulmak istenilen yeni düzendeki otoritenin, bu tarihten itibaren sarsıldığı görülmüştür. Artık din olgusu, siyasal alana girmiş ve o günden itibaren siyasal partiler nezdinde kendileriyle halk arasındaki aidiyeti belirleyecek temel bir referans kavram özelliği kazanmıştır. Kurucu rasyonalist kadro tarafından özel alanla sınırlandırılmak istenen din, siyaset yoluyla kamusal alana taşınmıştır.

Çok partili hayata geçişle birlikte CHP ideolojisine karşı tabanın tepkisi DP'nin iktidar olmasında son derece önemlidir. Ancak bu noktada DP'nin CHP'nin antitezi olmadığını hatırlatan Akın ve Coşkun, CHP içinden çıkan milletvekillerinin DP'yi kurdukları hakikatini gözden kaçırmamak gerektiğini vurgulamaktadır (Akın ve Coşkun, 2017: 5). Türk siyasi tarihinin temel ayrışması olan sağ-sol tartışmalarının temel dayanak noktası DP kurucularının CHP içinden çıkardıkları muhalif ses olmuştur. DP'nin CHP'nin paltosundan çıkmış bir parti olmasına karşın, parti profili olarak CHP profiline farklı bir görünüm sergilediğini söyleyebiliriz. Zürcher, CHP'nin siyasi elitlerine karşılık “DP milletvekilleri ortalama olarak daha gençti, seçim bölgeleriyle çok daha köklü ilişkilere sahiptiler, üniversite eğitimi görmüş olan daha az, ticaret veya hukuk formasyonuna sahip olan çok daha fazlaydı. CHP'yle olan en çarpıcı farklılık, bürokratik ve/veya askeri formasyona sahip milletvekillerinin hemen hemen olmayıştı. Türkiye seçkinlerinin hayli farklı bir kesiminin iktidara gelmiş olduğu açtı” ifadelerini kullanmıştır (Zürcher, 2005: 321). Bu durum merkez- çevre ikilemine dikkatleri çeken önemli bir husustur. Öte yandan iktidarlığı süresince İslamiyet'i ve kırsal

değerleri resmileştiren DP, CHP'nin getirdiği yasakları; Arapça ezan yasasını kaldırmış, imam-hatip okullarını yeniden açmış ve sayılarını çoğaltmış, radyolarda dini program yapılmasına dair yasağı kaldırmış; kısaca toplumsal hayatta dinin yeniden canlanmasını sağlamıştı. Tam da bu hususlar üzerinden muhafazakâr kimlikli bir siyaset izlediğini söylemek mümkündür. Zira Türk muhafazakârlığı içerisindeki belki de en dokunulmaz olan din, DP'nin ellerinde yeniden kamusal yaşamda can bulmuştur.

27 Mayıs darbesinin ardından DP iktidarının hazin sonu muhafazakâr sağ cenah tarafından bir ümit kesilmesi olarak yorumlanmıştır. 1961 yılında siyasi partilerin, konan sınırlar içinde kalma koşuluyla, faaliyete geçmelerine izin verilmiş; bunun sonucunda yeni partiler kurulmuştur. Bunlardan biri de 11 Şubat 1961'de Rağıp Gümüşpala tarafından kurulan Adalet Partisi'dir (Gürel, 2007: 48). DP'nin mirasını devralan AP, Muhafazakâr değerlere saygılı ve çevreyi temsil eden bir parti olduğunu dile getirmiştir. AP'nin genel başkanlığı, Gümüşpala'nın vefatıyla birlikte el değiştirmiş ve Süleyman Demirel genel başkan olmuştur. Demirel, Menderes'ten farklı; halktan, taşralı fakat okumuş, buna rağmen köklerini sahiplenmiş bir profil çizmiştir. CHP'nin, bürokratik etkiden kurtulup, halka doğru açılımın adı olarak anılan "ortanın solundayız" yaklaşımına karşılık, Demirel "ortanın sağındayız, Allah'ın yolundayız" sloganını ortaya atmış (Turan, 2004: 60) ve DP'nin adeta rövanşını almaya hazır olan kesim, "çoban sülü" tiplmesiyle vücut bulmuş Demirel'i %53 oy oranı ile iktidara taşımıştır. Demirel'in kırsaldan gelen ve dini hassasiyetleri olan bir imaj sergilemesi ve CHP'ye karşı kendini konumlandıran bir parti kimliği, çevrenin oyunu almasında büyük bir etki yaratmıştır.

1980 darbesi ile dönemin başbakanlığını yürüten Demirel'in faaliyetlerine son verilmiştir. Kırılmalar, muhafazakâr kimlikli siyasetin önünü engellemenin de bir diğer yöntemi olarak görülmüştür. 1982 Anayasası ve ardından getirilen "demokrasiye yeniden geçiş" süreci içerisinde ANAP merkez sağ bir parti olarak 1983'te kurulmuştur. Sloganları "geçmişin tecrübesi, geleceğin enerjisi"ydi. Bu slogan ile hem muhafazakâr hem liberal ve modern bir görünüm sergileyen ANAP, işçi, memur, çiftçi, esnaf gibi toplumsal katmanları kapsayan «orta direk» temasını kullanarak kendine bir «orta sınıf partisi» oluşturmayı amaçlamıştır. Özal, liberal ekonomi merkezli muhafazakâr bir siyaset yürütmeye çalışmış ve 1983 genel seçimlerinde %45 oy oranı ile birinci parti olmayı başarmıştır. Yapılan darbeler ve üretilen kırılmalara rağmen, darbeler sonrası yapılan seçimlerde halk çoğunluğu, bir öncekine

benzer geleneği sürdürmüş ve siyasi tercihlerini muhafazakâr kimlikli siyasi partilerden yana kullanmıştır. Bu sebeple DP'den itibaren muhafazakâr bir siyasetin izinin sürülebileceğini söylemek mümkündür. Bu izin sürülmesinde CHP'nin de payı büyüktür. CHP karşısında konumlanarak bir siyasi kimlik üretmek, muhafazakâr sağ partilerde görülmüş ortak bir reflekstir. Çevreyi/kenarı temsil eden Türk Sağ, statükocu, klasik devletçi, rasyonalist ve elit görünümüyle halktan uzak olarak nitelendirdikleri CHP mantalitesine bir karşı duruşu temsil etmekteydi.

Türk siyasi tarihi içerisinde muhafazakâr kimlikli siyasi geleneğin izini sürerken ve AK Parti'nin bu siyasi gelenekle organik bağını irdelerken, temel bir yol ayrımı olarak İslamcı kimliğiyle ön plana çıkan Milli Görüş geleneğinden bahsetmek gereklidir. Zira AK Parti, Milli Görüş içerisinde kendilerine 'yenilikçiler' diyerek ayrılan ve ardından AK Parti ile muhafazakâr kimlikli bir siyasete soyunan bir parti olarak vücut bulmuştur.

1970 yılında Necmettin Erbakan başkanlığında kurulan Milli Nizam Partisi (MNP), 1971'de kapatılmış 1972'de ise Milli Selamet Partisi (MSP) olarak yeniden kurulmuştur. İslamcılık, Ümmetçilik fikriyatıyla siyasete soyunan Erbakan, oldukça mütedeyyin bir imaj çizmiş, Milli Görüş ismini verdiği geleneğin kurucusu olmuştur. Tekin'e göre "Milli görüş, dini söylemi kendine rehber edinen ve "iman ikrarı"na dayalı siyaset izleyen bir oluşumdur" (Tekin, 2004: 53). Daha önceki ve dönemindeki muhafazakâr siyasi partilerden ayrı olarak, müstakil bir İslamcı çizgide ilerleyen MSP, Bora'ya göre, İslam'ın, standart milliyetçi-muhafazakâr siyasetin fevkalâde hürmete değer bir rüknü mevkiine yerleşmesiyle tatmin olmamış, onu ayrı bir dünya görüşü olarak inşa etmeye yönelmiştir. Bu hamlenin bir parçası da, İslamcılığın kendini milliyetçilikten 'arındırma' çabası olmuştur (Bora, 2017: 131). 1980 darbesi sonrası kapatılan MSP, 1983'te Refah Partisi (RP) adıyla yeniden siyaset arenasına çıkmıştır. Parti programı içerisinde 'adil düzen' sloganı eşliğinde ağır sanayiye gerçekleştirmek, İslam ülkeleriyle olan ilişkileri artırmak, faizi kaldırmak ve AB müzakerelerinin gereksiz olduğunu vurgulamak gibi temalar yer almıştır. Türkiye'deki merkez-çevre ilişkisinin Türkiye'deki temel bölünme eksenini oluşturan ana etmenlerden olduğunu tekrar hatırlarsak, RP çevreyi temsil etmeye soyunmuştur. Gülalp'e göre (2003: 55):

"Refah'ın seçmen tabanı en büyük hızla şehirlerin yoksul çevre mahallelerinde, yani 1970'lerde sosyal demokratların kalesi olan yerlerde arttı. Refah Partisi kentlerdeki yoksul mahallelere sosyo-ekonomik adalet ve eşitlik

söylemi ile gitmişti. Devletçiliğin ve onun üzerinde yükselen milliyetçilik ve sosyalizm gibi modernleşmeci ideolojilerin krizi nedeniyle oluşan boşluğu doldurmaya çalışan Refah, milliyetçilik-sonrası ve sosyalizm-sonrası bir ‘adalet’ anlayışını temsil ediyordu”.

RP’nin 1995 seçimlerindeki başarısı da bu durumu kanıtlar nitelikteydi. Ancak 28 Şubat Süreci ile birlikte RP de kapatılmış ve İslamcı diyebileceğimiz siyasi gelenek Fazilet Partisi (FP) ile tekrar canlanmaya çalışsa da başarılı olamamıştır. Tam bu noktada AK Parti’nin, FP içerisinden kendilerine yeni bir yol arayışı içerisinde olan bir grupla yollarını ayırarak çıkması tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Fakat AK Parti girdiği yeni yolda kendisine siyasi kimlik olarak “muhafazakâr demokrasi” kavramını seçmiş ve Milli Görüş geleneğinden koştüğünü somut bir şekilde göstermek istemiştir. Nitekim Yanardağ da (2004: 117) “Cumhuriyet Türkiye’inde gerçek anlamda Demokrat Partiyle siyasal yaşantımıza giren muhafazakârlık, belli kırılmalara uğrayarak Adalet Partisi (AP), Anavatan Partisi (ANAP) ve son olarak da Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) çizgisini izleyerek günümüze ulaştı” diyerek muhafazakâr kimlikli siyasetin tarihi duraklarında son olarak AK Parti’nin bulunduğunu söylemiştir. Milli Görüş çizgisinin Türkiye’de muhafazakâr geleneğin tarihi durakları içerisinde ele alınmaması önemlidir. Akın ve Coşkun’a göre (2017: 9):

“Sosyolojik taban itibarıyla sağ siyasi kültüre aitmiş gibi gözükse bile Milli Görüş kendisini CHP ve CHP’ye reaksiyon etrafında teşekkül etmiş siyasi örgütlenmelerden ayırma çabasında olmuştur. DP-AP çizgisine sosyolojik taban itibarıyla eklenilebilecek bir hareket olmasına rağmen siyasi söylem ve tezleriyle bu çizginin dışında bir yönü olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. “Milli Görüş hareketi DP’nin paltosundan çıkmıştır” gibi bir iddiaya “DP hangi partinin paltosundan çıkmıştır?” gibi bir soru sorulabilir. Şayet Milli Görüş, DP’nin siyaseten de devamcısı ise CHP’nin İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki siyaset anlayışının bir izleyicisi ve temsilcisi olarak da görülebilir. Hâlbuki en başından itibaren Milli Görüş hareketi ve hareketin lideri Necmettin Erbakan, Türkiye’deki yüzeysel, CHP merkezli sağ ve sol ayrışmasının ötesinde bir değerlendirmeyi de hak etmektedirler”.

Milli Görüş hareketinin kendisini, sola karşı sağ olarak tanımlamaktan imtina etmesi ve CHP karşısında üretilmiş bir siyasi kimlik olmaktan ayrılması önemlidir. Her ne kadar muhafazakâr tabandan ciddi bir oy alsa da, muhafazakâr kimlikli siyasi geleneğin içinde konumlandırılmayıp, daha İslamcı bir siyasi kimlikle vücut bulduklarını söylemek mümkündür.

Burada değineceğimiz önemli bir husus, Türkiye’de Türk sağ geleneğinin teşekkülünün sistem içerisinde çıkan bir hareket olmasıdır. Mardin bu noktada Cumhuriyet için, Batılı anlamda tabandan gelen hareketten ziyade bürokrasinin kendi içerisinde bir tür iktidar mücadelesiyle el değiştirme yaşadığını belirtmektedir (Mardin, 2007: 15-30). Bu nedenle Türkiye’de bürokratik örgütlenme hâkim ideoloji ve siyasal iktidarın otoriter eğilimi ile paralel biçimde ilerlemiştir. İktidarın çevreye geçtiği durumlarda bürokrasi birer muhalefet alanı ya da eski rejimlerin gölgesi olmuştur (Karakoyunlu, 2022: 71).

Kemalist modernleşme, geliştirdiği milliyetçi-kültürcü söylemlerin bir sonucu olarak, dinin sosyal, hukuki ve siyasal yaptırımların kaynağı olmasını amaçlayan köktendinci hareketlere karşı daha milli bir yapı arzulayan muhafazakâr düşünceyle bir noktada buluşur (Özkan, 2015: 9). Dolayısıyla Türkiye’de merkez sağ temsil eden muhafazakâr gelenekli siyasi partilerin de cumhuriyetçi merkez ile milliyetçi bir muhafazakârlık noktasında ortak paydayı paylaştıklarını ve hiçbirinin laiklik ve diğer kurucu ilkelerle hesaplama içerisine girmediklerini söyleyebiliriz.

Çiğdem bu hususta Türk muhafazakârlığının deyim yerindeyse çıkmazını şu sözleriyle ifade etmektedir:

“Önce DP ve AP, daha sonra özellikle dinsel vurguları öne çıkaran iktidarlarla birlikte, sağ muhafazakârlığın, Kemalizmin politik çerçevesiyle ve bu çerçevenin temsilcisi ve savunucusu askeri-sivil bürokrasiyle uyumlanması, hatta yer yer bir tür “gerçek” Kemalizm kurgusuna bağlanarak savunuculuğunu üstlenmesi, buna karşılık Kemalizmin ideolojik bağlamına ilişkin taşrasal-romantik reddiyeyi de hoş tutarak merkeze oturtması, en son örneğini ‘80’lerde ve ‘90’ların ilk yarısında dünyanın hemen her tarafında kabul gören bir liberalizmin (sadece pazara dayalı bir liberalizm ve tüketiciye dayalı bir romantizmin bireşimi olarak) Özal’da bulabileceğimiz bir eklektizmle özdeş olması, hem sağ muhafazakârlığın çıkmazını belgelemekte hem muhafazakârlığın geçirgenliğine ve esnekliğine ilişkin yargıları doğrulamaktadır” (Çiğdem, 2006: 18).

Muhafazakâr düşüncenin bu eklektik ve esnek görünümü AK Parti’nin kimlik siyasetini belirlemede de etkili olmuş, muhafazakâr demokrat kimliğini belirlemede Erdoğan; Demirel ve Özal’ı referans alarak “Özal zamanının Anavatan Partisi, Türk siyasetindeki dört farklı eğilimi (liberalizm, sosyal demokrasi, milliyetçilik ve İslamcılık) ‘muhafazakâr modernlik’ diye adlandırılan bir sentez içerisinde bir arada barındırma iddiasıyla tanıyordu.

İlk bakışta kendi içinde çelişkili gibi görünen bu deyim, modern kapitalizmle muhafazakâr bir kültürel kimliğin bileşimini ifade ediyordu” (Gülalp, 2003: 80) sözlerini sarf etmesine sebep olmuştur. Bu sözler ile Erdoğan, oluşturacağı yeni siyasi kimlikte çelişkili gibi görünme durumunu bertaraf etmek istemiştir. Gülalp bu aşamada kimlik siyasetine dikkat çekerek ortak toplumsal konuma dayalı siyasal gruplaşmalarının yapısal temellerinin küreselleşme nedeniyle sarsılmış veya bunların ifade yollarının kapatılmış olduğunu belirtir. Ona göre “bireyler ya hiçbir gruba ait olmadan kendi başarılarına kalacaklardır ya da hem en belirgin hem de değişmez olan kimlik türlerine ve gruplaşmalarına, yani doğuştan belirlenen ırk, cinsiyet ve etnisiteye doğru kayacaklardır” (Gülalp: 2003: 127). Dolayısıyla küreselleşme çağında kimlikli bir siyaset yapmanın temsiliyet gücünü artırmada önemli olduğunu, bireyin ne olduğunu ve ne olmadığını belirlemede bir referans noktası olduğunu düşünebiliriz.

Yenilikçiler: Ak Parti ve Muhafazakâr Demokrat Siyasi Kimliği

Türkiye’de muhafazakâr kimlikli siyasi anlayış, DP’den bu yana izi sürülebilecek ve toplum nezdinde genel kabul görmüş bir fikir bütünlüğü olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk siyasi tarihi içerisinde farklı siyasi parti ve liderlerin, muhafazakâr kimlikli siyasete yönelik farklı model arayışları olmuştur. DP, AP, ANAP ve AK Parti’nin muhafazakâr parti nitelendirmeleri pek çok makale ve tezlerde incelenmiş ve bu minvalde bir gelenek ürettikleri yazılmıştır. AK Parti’nin bu noktada her ne kadar kendini DP geleneğine bağladığını ifade etse de muhafazakâr siyasi kimlik açısından diğer partilerden tarihsel köken itibarıyla bir farkı bulunmaktadır. Bu fark AK Parti’nin Milli Görüş çizgisi içerisinde çıkmış olması, yani köken itibarıyla Türkiye’de İslamcı diyebileceğimiz siyasi geleneğin bir uzantısı olmasıdır. RP’nin kapatılmasına kadar giden 28 Şubat sürecinin ve ardından FP’nin de kapatılmasıyla sonuçlanan sürecin akabinde Milli Görüş içerisinde “yenilikçiler” olarak ayrılan parti üyeleri 2001 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi’ni kurmuşlardır. Dinsel kimlikli siyasetin, Türk siyasi arenasında meşruluk kriziyle karşılaştığı tecrübesi, AK Parti’nin yeni kimlik siyasetini de belirleyen ana etmen olmuştur. Aktay’a göre İslamcı bir kökenden geldiği bilinen AK Parti, kendisini meşru ve mümkün gördüğü sınırlar içinde ‘muhafazakâr’ olarak tanımlamıştır (Aktay, 2005: 58). Nitekim Erdoğan “milli görüş gömleğini çıkarttık” diyerek, İslamcı parti nitelendirmelerini bertaraf etmek istemiş, sosyolojik bir yenilenme hareketi olduklarını ve kabuk değiştirdiklerini açık ve net bir şekilde vurgulamıştır. Öte yandan 1980’lerden sonra etkin gücü artan kimlik siyaseti,

neo-liberal politikalarla kabuk değiştirmiş ve muhafazakâr eğilimli orta sınıfın gelişmesine yol açmıştır (Yavuz, 2005: 115-116). Dolayısıyla AK Parti temsil gücünü artırmak adına kendine İslamcı bir kimlik değil muhafazakâr bir kimlik belirlemiştir. Muhafazakârlık temelde din ve inanç özgürlüklerini de kapsayan bir düşünce üslubu olarak, dinsel bir gündemi merkeze taşımadan ancak inanç ve özgürlükler çerçevesinde ele alınabilir bir kavram haline getirilmiştir.

Yıldız'a göre AK Parti'nin siyasal İslam geleneğinden koptuğunu belirtmesinin ve muhafazakâr söylemlerinin üç hedefi bulunmaktadır (2004: 53-56): İlki yerli hassasiyetlere yapılan vurguyla seçmen kitlesi, ikincisi muhafazakârlık gibi meşruiyet sorunu bulunmayan Batılı bir ideoloji dolayısıyla dış kamuoyuna verilen mesaj, son olarak da Kemalist merkeze dönük 'siyasal İslamcılıkla ilişkimiz yok' mesajı. Ancak bu mesajın iki yüzü bulunmaktadır: Birincisi laikliğe dönük sadakat berati, ikincisi ise laisizmi redde dayalı dönüştürücü bir tutum. Bu tutumu ile AK Parti hem muhafazakâr, hem batılı, hem demokrat, hem laik bir portre çizmek istemiş ve eklektik bir yapı sergilemiştir. AK Parti özellikle iktidar gücünü pekiştirdiği son 10 yıllık süreçte İslamcılık vurgularına da yer vermiş, Aktay'ın deyişiyle, Türkiye'de halk ne kadar İslamcılık talep ediyorsa, AK Parti o kadarını ifade etmeye, halk İslamcılığın yükünü gerçek anlamda ne kadar çekmeye talip olmuşsa AK Parti de o kadar talip olmuştur (Aktay, 2005: 63).

AK Parti, 2002 seçimlerinden sonra tek başına iktidara gelmesinin ardından ortaya koyduğu muhafazakâr demokrat kimliği ile partinin kadrolarını, politika tercihlerini, ileriye dönük hedeflerini ve bu hedefleri gerçekleştirmede benimsediği politikalarını meşrulaştırmaya çalışmıştır (Ataş, 2017: 43). Kavramın öncelikle 2003 yılında partinin ideoloğu sayılan Yalçın Akdoğan tarafından *AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi* isimli bir kitapla kavramsal çerçevesi sunulmuş, ardından 2004 yılında Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu ile muhafazakâr ve demokrat kimliği tartışmaya açılmıştır.

Akdoğan'a göre ise AK Parti muhafazakar demokrasi kavramıyla, demokrasiye yeni tanım veya tür getirmek amacıyla olmamış, bu terkip altında kendisine yeni bir kulvar açmak amacını taşımıştır. Üretilen muhafazakâr demokrasi kavramının birkaç açıdan imkân ve öneme sahip olduğunu belirten Akdoğan bunları; "siyaseti eksenine oturtmak ve normalleştirmek, kontrolsüz tepkiselliği kontrollü değişime tahvil etmek, müstakil bir muhafazakâr parti üretmek, siyaseti gerçekçi bir zemine oturtmak, kuşatıcı bir

kimlik ve şemsiye bir parti olabilmek” şeklinde maddelemektedir (Akdoğan, 2010: 63-65). Kendisine bu yolla yeni bir bakış açısı geliştirmeye çalışan AK Parti muhafazakâr demokrat olarak belirlediği siyasi kimliğini, siyaset yaptığı coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanmak, evrimci bir toplumsal değişimi savunmak, siyaseti bir uzlaş alanı olarak görmek, aile kurumuna önem vermek, dini önemsemek ancak din adına dışlayıcı bir siyasetten uzak durmak, yerli ve köklü değerler sistemimizi evrensel standarttaki muhafazakâr siyaset çizgisi ile yeniden üretmek gibi temalar eşliğinde açıklamıştır (Bkz. Erdoğan, 2004).

AK Parti için sentez bir kavram olan muhafazakâr demokrat kavramı Türkiye’nin kültürel, dini ve toplumsal birikimlerini korumak anlamında muhafazakâr bir duruşu; öte yandan modern kurum ve değerleri savunmak anlamında da demokrat bir duruşu temsil etme amacını taşımıştır. Böylelikle AK Parti, bir dönem milli görüş kimliği ile özdeşleşen İslamcı görünümünün yerine, daha uzlaşmacı ve “sorunsuz” bir kimliği hayata geçirmek istemiştir. Bora (2017: 8), muhafazakârlık kavramının bir ruh hali, duruş biçimi ve üslup olarak Türk sağının gaz halini temsil ettiğini belirtir. AK Parti’nin bu noktada Türk Sağ’ının gaz hali olarak muhafazakârlık kavramına başvurduğu düşünülebilir.

Muhafazakar düşüncede pratik ve pragmatizm; teori ve ideolojiden daha ön planda tutulmaktadır. İrem, muhafazakârlığın keskinliği reddeden ve var olanın ideolojisi şeklinde konumlanan duruşunun, hakkında çok farklı değerlendirmeler yapılmasını mümkün kıldığına işaret etmiştir (İrem, 2004: 9). AK Parti’nin kuruluşunda ürettiği bir siyasi kimlik olarak muhafazakar demokrasi kavramı, İrem’in tespitlerini mümkün kılan bir konumlanması ve değerlendirmeyi taşımıştır.

AK Parti muhafazakar kavramı ile kültürel ve moral alanlar açısından bir duyarlılık taşıdıklarını; eskinin ısrarla korunmasını değil, korunmaya değer şeylerin muhafazası ile ilgili misyon üstlendiklerini; öte yandan özellikle ekonomik alanda, ülkenin çağdaş düzeye kavuşturulması konusunda değişmeden yana, rekabete dayalı piyasa ekonomisini savunan fakat sosyal devlet ilkesini de mutlaka hayata geçirme azim ve kararlılığı içerisinde olan bir parti konumunda olduklarını vurgulamışlardır (Sıdal, 2010: 111). Anayasal hükümet, temsiliyet, seçimle iktidarın oluşması, bireysel hak ve özgürlüklerin yasayla güvence altına alınması gibi ilkelerde ise demokrasiye bağlılığı vurgulayan AK Parti, muhafazakâr ve demokrasi kavramları ile eklektik, meşru ve temsil gücü yüksek bir kimlik inşa etmeye çalıştıklarını ve bunun bir çelişki

arz etmediğini ısrarla vurgulamıştır. Nitekim Çaha da muhafazakârlık ve demokrasi kavramlarının birbiriyle ilişkisiz olduğu iddiasına karşı çıkmış, liberal, sosyal ya da muhafazakâr gibi kelimelerin demokrasi için birer kılıf olarak görülmesi gerektiğini ve aslında çok sınırlı birkaç konu üzerinde oluşan farklı hassasiyetler dışında temel ilkelerde demokrasi lehine yapısal bir farklılık içermediklerini iddia etmiştir (Çaha’dan akt. Akdoğan, 2010: 70). Türk sağ içerisinde üretilen bu kavram ile aslında AK Parti ne olduğundan ziyade ne olmadığını göstermek istemiştir. Çünkü AK Parti iktidara geldiği dönemde iktidarı paylaşan kimi odaklara, sivil / askeri bürokrasiye ve belirli bir toplumsal kesime karşı meşruiyet sorunu yaşadığını düşünüyor; hem bu sorunu çözenin hem de Milli Görüş mirasından kurtulmanın bir yolu olarak muhafazakâr demokrasi kavramı bir tür hile-yi şer’iyye vazifesi görüyordu. (Yalsızuçanlar, 2004: 96).

Keyman, küreselleşmenin belirsiz bir ortam yarattığını ve bu ortamda göze çarpan en önemli olgunun, farklılıkların tanınmasına dayalı kimlik siyasetinin, giderek siyasi bir söyleme dönüşmesi olduğunu belirtmiştir. Ona göre: “Kimlik siyaseti, vatandaş-birey ya da sınıf temelli kimliği bütünselleştirici, aynılığa dayalı modern siyasal söylemlerin yetersiz kalmasından dolayı yaşanan meşruiyet krizinin ortaya çıkardığı belirsizlik durumu içinde kendi tarihsel bağlamını kurmakta, bu belirsizlik durumunda hem demokratik hem de toplulukçu siyasal projelere eklemlenmekte; bu yönüyle de yeni bir siyaset pratiği (çok kültürcü bir siyaset anlayışı) sergileyerek, bunu hâkim bir siyasal anlayışa dönüştürmeye çalışmaktadır” (Keyman’dan Akt. Ataş, 2017: 40). AK Parti ile Türk siyasi tarihi içerisine giren “muhafazakâr demokrasi”, yeni bir siyaset pratiği, çoklu bir siyasi kültür anlayışı geliştirme çabasının ürünü olarak okunabilir.

AK Parti’nin yirmi yıllık süreçte geline nokta 2022 Ekim ayında, Cumhuriyet’in ikinci yüzyılına yeni bir vizyon olarak hazırladığı “Türkiye Yüzyılı” kavramı ve bu yüzyılın AK Parti döneminde “muhafazakar devrimci” atılımlarla başlayacak bir şahlanmış yüzyılı olduğu vurguları Türk Sağ siyaseti açısından dikkate değer bir atılım olmuştur. Erdoğan’ın TÜGVA gençlik buluşmalarında iktidarlığı sürecinde zikretmediği yeni tür bir söylem olarak “muhafazakâr devrimcilik” ifadelerini kullanması dikkat çekmiştir. Erdoğan’ın her yeniliğin her devrimin her reformun türlü engellerle karşılaşacağını belirterek, “Benim karşımda şu anda muhafazakâr devrimciler var. Ben muhafazakâr devrimcilerle 2023’ü evelallah başarıyla bitireceğimize inanıyorum. Ama gençlerimizde bunların hepsini aşacak azmi, iradeyi, enerjiyi

görüyorum” (TRT Haber, 2022a) ifadelerini kullanması, AK Parti’nin yeni bir siyasi pratik ve kimlik geliştirme çabası olarak okunabilir. Muhafazakâr devrimcilik söylemlerinin “Türkiye Yüzyılı”nda bir şahlanış eşliğinde zikredilmesi önemlidir. Cumhuriyet’in yüzüncü yılının Türkiye açısından bir “şahlanış” yılı olacağı, adeta “devrim” niteliği taşıyan hamlelerle bunun AK Parti döneminde “muhafazakâr devrimci” hamleler olduğu vurguları, “Türkiye Yüzyılı” ve “muhafazakâr devrimcilik” söylemlerinin bir arada okunmasına imkân tanımaktadır.

Cumhuriyet’in İkinci Yüzyılında AK Parti’de Yeni Bir Söylem: Türkiye Yüzyılı ve Muhafazakâr Devrimcilik

Türk muhafazakârlığı düşünce sistemi; toplum yapısının öz değerlerini korumak ve sahip çıkmak, devrime ve radikal değişimlere karşı temel değerleri korumak üzerinedir. Türk toplumunun örfü, geleneği, inançları ve aile yapısı toplumu bir arada tutan temel değerler olarak kabul edilmiş ve Kemalist modernleşme düşüncesinin karşısında bu modernleşmenin aşırılıklarına karşı bir fren mekanizması üretmeye çalışmıştır. Ancak burada şunu zikretmekte yarar vardır. Muhafazakârlığın katı, tutucu, gerici ve salt geleneklerin, geçmişin bilgisini önemseyen bir düşünce olduğu fikri Türk muhafazakârlığı düşünce sistemine dair yanlış bir tanımdır. Zira Ahmet Çiğdem Türk muhafazakârlığını muhafazakâr entelijansiyanın cumhuriyetin kuruluşuna gönüllü ya da gönülsüz destek vermesi ve cumhuriyetle girişilecek bir hesaplaşmanın muhtemel sonuçlarının muhafazakâr hareketin meşruiyetini baştan öldüreceği korkusuyla bu türden bir hareketten kaçındığını ve kültürel bir muhafazakârlık olarak belirginleştiğini vurgulamıştır (Çiğdem, 2016: 62). Cumhuriyet ile muhafazakârlık arasında diyalektik bir ilişki bulunsa da cumhuriyet fikrine ve modernleşmeye kökten karşı çıkış Türk muhafazakâr düşünürlerce pek zikredilmemiştir. Çiğdem yine bu noktada reaksiyonerlik noktasında eksik olan Türk muhafazakârlığının en belirgin niteliğinin, ihyacı ya da diğer ifadeyle reformist oluşu olduğunu belirtir. Ona göre “Geçmiş ihyacı” amaçlayanlar, geçmişin ihyacı “edilemeyecek” kadar geçmişte kaldığını fark ettiklerinden, “bugünü kurmayı” daha ciddi bir meşgale bellemişlerdir. Bu nedenle cumhuriyet muhafazakârlığı, hep “ihyacı” (ya da reformist) bir muhafazakârlık olmuştur” (Çiğdem, 2006: 17). Bu nokta Türk siyasi tarihinde muhafazakâr kimlikli partilerin cumhuriyetçi merkez karşısında çevreyi temsil eden ancak; değişimden ve reformist bir tavırdan uzak siyaset üretmediklerini söyleyebilmemiz açısından önemlidir. Hatta denilebilir ki Türkiye’de değişimi en çok arzulayanlar ve sanayi fikrini ülkemizde

en çok dile getirenler muhafazakârlar olmuştur. Burada İdris Küçükömer'i zikretmemiz yerinde olacaktır. Küçükömer (2002: 52): “Türk solu kendini muhafazakâr olarak tanıtan Türk sağından daha fazla değişime kapalı bir tutum sergilemiştir” ifadeleriyle Türk siyasetinde sağ ve sol kavramlarının Batıdaki formundan farkını dile getirir. Nitekim Özal’ın liberal ekonomi atılımları, RP’nin “ağır sanayi” vurgusu ve AK Parti’nin ekonomik istikrar üzerinden gerçekleştirdikleri, muhafazakâr cenahın değişim arzusunu gösterir niteliktedir.

AK Parti’nin muhafazakâr kimliğine nazaran değişimci siyasal pratiği bir ayrışma olarak eleştirilmiştir. Çünkü muhafazakârlık değişime direnen, statükoyu daima korumaya çalışan bir ideoloji olarak tasavvur edilmektedir. Ancak Küçükömer’in düşünceleri Türk siyasi tarihinde bir tersten okumadır ve pek çok açıdan doğruluk payı olan bir okumadır. AK Parti iktidara geldiği günden itibaren AB sürecinde gerçekleştirdiği değişimci politikaları; TL’den altı sıfır atılması, özelleştirme politikalarındaki artışı, savunma sanayisine ivme kazandırma çabası ve ekonomik atılımlarıyla tam bir değişim partisi olarak okunabilir. O halde burada muhafazakârlık nerede durmaktadır? AK Parti Genel Başkan Vekili Numan Kurtulmuş, 11 Ekim 2022’de katıldığı bir programda AK Parti’nin politik muhafazakâr bir parti olmadığını, bunu da en iyi gerçekleştirdikleri icraatlarla gösterdiklerini açıklamıştır. Tarihi- ne, kültürüne, medeniyetine, dinine, geleneklerine bağlı olmak noktasında muhafazakâr bir duruşa sahip olduklarını belirten Kurtulmuş, Türk siyasi tarihinde klasik devletçi refleksiyle hareket eden CHP’ye ve devrimlere karşı muhafazakâr geniş halk kitlesinin, reformcu, devrimci, dinamik unsurlarıyla birlikte CHP’yi sandığa gömdüğünü vurgulamıştır (CNN Türk, 2022). Türkiye’de muhafazakâr vurguyla yapılan siyasetin, statükocu bir tutum sergilemediğini, kültürel bir muhafazakârlığın temsilcisi olarak kimlik ürettiğini söyleyebiliriz. Türk sağının ihyacı olmanın ötesinde, reformist ve dinamik unsurlarıyla öne çıkışını Kurtulmuş (CNN Türk, 2022): “Türkiye’nin sağı, Türkiye’deki bütün devrim hareketlerinin, reform hareketlerinin; klasik klişeleşmiş, kalıplaşmış, donmuş, tutucu devlet reflekslerinin ötesine çıkarak Türkiye’de birçok adımın önünü açmıştır” ifadeleriyle özetlemiştir. Bu tespitler bir yönüyle Türk sağının kimlik siyasetinde dillendirdiği “muhafazakârlık” vurgusuna karşı, değişimci, yenilikçi yönünü ortaya çıkarma çabasıdır. Değişimcilik ve AK Parti ilişkisi mevzusunda Mücahit Bilici (Bilici’den akt. Fedayi, 2004: 159), siyasi bakımdan en değişimci, en liberal ve küreselleşme yanlısı bir partinin kendine muhafazakâr demesini tuhaf bulmuştur. Bu tuhaflık DP’nin liberal ve muhafazakârlık kavramlarının ikiliğinde,

Özal'ın liberal muhafazakârlık kimliğinde de görülmektedir. Dolayısıyla sağ partilerce muhafazakâr kavramına vurgunun, tarihsel bir geçmişi olan, seküler ve laik bir toplum modeline karşı daha öz ve yerli unsurları ön plana çıkararak bir kavram olarak sahiplenildiğini belirtmek gerekir.

AK Parti, değişimci yanını yaptığı icraatlarıyla ortaya sürmek; muhafazakâr ama bir yönüyle değişimci bir siyasi kimliğin savunuculuğunu yapmak istemiştir. Partinin hem muhafazakâr hem değişimci olmaya yönelik çelişkileri barındırdığı eleştirisi kuruluşundan beri söz konusudur. Kuruluşunda güçlü bir değişim söylemi, “devrimi devirecek bir devrim” ülküsü ile AK Parti'nin siyasi kimliğinde muhafazakârlığın, politik düzlemde karşılığı olmayan, kültürel bir ideoloji olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Nitekim başörtüsü yasaklarının iktidarının onuncu yılında kaldırılmasıyla birlikte, AK Parti'nin ciddi bir devrim gerçekleştirdiği düşünülmüştü. Ancak diğer yandan Fedayi'ye göre (2004: 160), özellikle iktidarının ilk yıllarında meşruiyet krizini çözmek adına, statükonun sınırlarını çok zorlamayan daha ziyade ekonomik istikrar üzerinden geliştirdiği bir siyaset yapmıştır.

Peki, AK Parti'nin “Türkiye Yüzyılı” söylemlerine bir temel oluşturmada ilk olarak 2022 TÜGVA buluşmalarında gençlere hitaben kullandığı “muhafazakâr devrimci” vurgusu neyi ifade etmektedir? AK Parti, değişimci, statükoya karşı ayaklanmacı, karşı devrimci kimlik vurgusunun arkasına Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil gibi isimlerin İslami Rönesans, İslami İnkılap, Diriliş ve İslamcı Devrim kavramlarına atfen bir fikri temel oluşturma çabası içine girmektedir. Ancak bu isimler genelde muhafazakâr olarak nitelendirilse de özelde vurguladıkları düşünceler itibarıyla uyuşmazlıklar söz konusudur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın muhafazakâr devrimciliğe otantiklik arayışı, özellikle Necip Fazıl Kısakürek'in düşüncelerine, dizelerine yaptığı vurgularda belirginlik kazanmaktadır. Kısakürek'in *Büyük Doğu ile beklediği ve hayalini kurduğu bir İslami inkılap (devrim) vardır. Böyle bir inkılapta maddi kalkınmanın temel unsuru milli üretilmiştir*. “Yüz yıldan beri bir toplu iğne yapmaktan bile âciz yaşayan bu milleti, radyosunu, otomobilini, traktörünü, dikiş makinesini, falanını ve filanını zorlayacak bir nizam... “İstersen bunları tenekeden yap; fakat kendin yap!” diyecek bir nizam...” (Kısakürek, 1968: 736) sözleriyle Kısakürek milli imkânlarla yurt sathında üretilebilecek yeni bir nizam idealini anlatmıştır. Kısakürek'in milli üretim ve kalkınma ideali, Türk Sağının söylemlerini ve ideallerini belirlemede son derece etkili olmuştur. Nitekim özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kısakürek'in fikirleri ve idealleriyle beslenen bir

siyasi kimlik ürettiğini söylemek de abartı olmayacaktır. İyi bir hatip ve şiir sevdalısı olarak bilinen Cumhurbaşkanı Erdoğan, pek çok kez Kısakürek'in Müjde şiirini mitinglerde, toplantılarda, kurultaylarda dile getirmiştir. Bu şiirin “Bir akıl gelecek ki, akıllar delirecek. Ve bir devrim, evvela devrimi devirecek” dizeleriyle siyasi ve şahsi kimliğini ortaya koyan Cumhurbaşkanı Erdoğan, klişeleşmiş, kemikleşmiş, tutucu olarak addettiği devlet aklına karşı yeni bir devrim ülküsünün hayallerini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu söylemler, muhafazakâr cenah tarafından ayakta alkışlanarak destek bulmuştur. Türkiye’de muhafazakâr kimlikli partiler, CHP’nin tutucu, donmuş, klişe bir parti olduğunu ve kendilerinin daha yenilikçi olduğunu belirten söylemlerle siyasi kimlik üretmişlerdir. “Devrimi devirecek bir devrim” ülküsü AK Parti döneminde açık, net ve vurgulu bir şekilde ifade edilmiştir. Elbette ki bu ifadeler, iktidarının temellerini sağlamlaştıran bir AK Parti döneminde daha vurgulu bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Kısakürek’in Büyük Doğu Cemiyeti, özellikle yepyeni bir gençlik yetiştirme hedefi taşımıştır. Bu cemiyetin içinde şöhretli profesör, general vesaire ünvanlı hiç kimseye yer vermek istemeyen Kısakürek’in kurduğu cemiyet tam da istediği gibi yüksek tahsilli gençlerden ibaretti. Kısakürek, ne çıkarırsa bu gençlerden çıkacağına inanıyordu (Şahin, 2019: 19). Muhtaç olduğumuz inkılabın genç ve yeni nesli bu doğrultuda yetiştirmekle mümkün olacağını düşünmüştür. Bu doğrultuda AK Parti tarafından zikredilen “muhafazakâr devrimci” söyleminin TÜGVA’da gençlere hitaben söylenmesi, Kısakürek’in gençlikten beklediği inkılaba atfen söylenmiş bir ifade olarak düşünülebilir. Zira Erdoğan’a oy veren çoğunluk, orta yaş ve üstü kesimden oluşmaktadır. Yapılan siyasal toplumsallaşma araştırmaları ve anketler, AK Parti dönemi gençliğinin, AK Parti’ye karşı politik olma noktasında daha zayıf kaldığını göstermektedir.¹ Muhafazakâr devrimcilik ise deyim yerindeyse heyecanı bitmiş orta yaş ve üstü kesimden beklenecek bir atılım değildir. Bu sebeple özellikle gençliğe hitaben bu sözlerin söylenmiş olması anlamlıdır. Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından muhafazakâr devrimcilik kavramı şu ifadelerle ortaya konmaktadır:

“Biz muhafazakâr devrimciyiz. Milli ve manevi değerlerimize tavizsiz şekilde sahip çıkan; haklarımızı, menfaatlerimizi her şartta koruyan yanımızla muhafazakâriz. Ülkemiz için eser ve hizmet siyasetinden demokrasi, hak ve özgürlüklere, her alanda devrim niteliğinde adımlar atan; dünyadaki zulme ve adaletsizliklere itiraz eden yanımızla da devrimciyiz. Yakıp yıkan, taş

1 Bkz. Konda Seçmen Kümeleri- Ak Parti Mayıs 2018

üstüne taş koymayan sözde devrimciliğin aksine; kendi medeniyetinin değerlerinden yana olarak sürekli okuyan, çalışan, üreten, imar eden, geliştiren ve atılım içinde olan gerçek bir *devrimciliştir bu. Muhafazakâr devrimcilik işte budur*” (TRT Haber, 2022b).

Bugün muhafazakâr devrimcilik kimi kesimlerce eleştirilen kimi kesimlerce ise son yıllarda gerçekleştirilen “devrim” niteliğindeki icraatleri ortaya koyan bir siyasi kimlik olarak okunmaktadır. Diyarbakır’da gerçekleşen İlk Oyum Erdoğan’a, İlk Oyum AK Parti’ye programında gençlerle buluşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, “muhafazakâr devrimci ne demek?” sorusuna cevaben: “Muhafazakâr devrimcilerin özellikle kimliği millidir, yerlidir ve vatanseverliktir ve muhafazakâr devrimcilerin bütünüyle hedefi ülkesini muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkarmaktır” (TRT Haber, 2022c) ifadelerini sarfetmiş ve gençlere Nuri Pakdil okumaları hususunda da tavsiyede bulunmuştur. Nuri Pakdil, kendisini devrimci olarak nitelendirmekte ve inandığı İslam dininin bir devrimci din olarak yeryüzünde firavunculuğu, putperesetliği ve kalıplaşmış, gerici pek çok putçuluğu, devrimci, özgürlükçü bir din olarak yıktığını vurgulamaktadır. Onun edebi ve siyasal fikirlerinde öne çıkan tavrı protest bir tavır olarak yükselmiş ve devrimci zihniyetini İslam’la yoğrulmuş bu topraklarda her türlü kapitalist, sosyalist, faşist, siyonist ve firavunist zihniyetlere karşı bir başkaldırı olarak yüceltmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın özellikle zulme ve adaletsizliğe maruz kalan Müslüman ülkeler için itiraz niteliği taşıyan, “İslamcı” söylemlerine başvurması ile Pakdil’e referans yapması arasında bir ilişki vardır. Muhafazakâr devrimci fikriyatına oluşturulmak istenen fikri temeller, birkaç düşüncenin sentez bileşimini temsil etmektedir. Devrimciliğin, muhafazakâr düşünceyle biraradlığını mümkün kılma çabası haklı olarak eleştirilir bir çabadır. Kemal Karpat bir söyleşisinde kendisini devrimci muhafazakâr olarak tanımlamakta ve bu kavramın içeriğini şu sözleriyle açıklamaktadır:

“Devrimci muhafazakâr... Evet, ben (...) değişmeye hazır, her fikre açık, her fikre hürmet eden, teknolojiyi kabul eden, demokrasiyi savunan, (...) hoşgörüyü savunan bir kimseyim. Ama diğer taraftan benim bir kökenim var, bir tarihim var, bir inancım var, bir kültürüm var, beni ben yapan bir temelim, kişiliğim var. Onları da muhafaza etmek isterim. Temelleri muhafaza ederek onun üzerine yeni binalar yapmak mümkündür. Benim muhafazakâr devrimciden kastım budur. Bence demokrat bir ülkede, ilme açık bir ülkede, inançlı bir ülkede, devrimcilik ve muhafazakârlık hiçbir zaman birbiri ile çatışmaz, tam tersi birbirini tamamlar ve toplumun gelişimine imkân verir” (Karpat, 2011: 122).

Demokrasiyle yönetilen bir ülkede devrimcilik ve muhafazakârlık kavramlarının bir oksimoron üretmeyeceği ve bir çatışma unsuru haline gelmeyeceği düşüncesi; AK Parti'nin siyasi kimliğinde muhafazakâr demokrat vurgusunun bir zamanlar eleştirilmesine karşılık da üretilebilmiş bir savunma mekanizmasıydı. Bugün de genç nesillere hitaben vurguladığı “muhafazakâr devrimci” söylemlerine karşılık da aynı tartışmalara karşı bir savunma mekanizması üretmektedir. AK Parti'nin iktidarlığı süresince gerçekleştirdikleri (başörtüsü sorununun ortadan kaldırılması, askeri vesayetin geriletilmesi, ekonomik atılımlar, savunma sanayisinin yükseltilmesi vb.), kimi kesimler ve yabancı devletler tarafından ülke tarihinde daha önce görülmemiş bir “sessiz devrim” olarak da nitelendirilmiştir (Koç, 2019: 68). Bugün bu sessiz devrimin, AK Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından bir siyasi kimlik olarak teşekkül çabası söz konusudur.

Cumhurbaşkanı Erdoğan yeni yüzyılı “Türkiye Yüzyılı” olarak nitelendirmektedir. Bu Türkiye Yüzyılı'nın inşasında ise gençlikten atılım beklediğini “Türkiye Yüzyılı'nın inşası konusunda en çok siz gençlere güveniyoruz” sözleriyle dile getirmiştir. AK Parti'nin Türkiye Yüzyılı söyleminde, yerli, milli bir üretim vurguları ön plana çıkarılmaktadır. Özellikle son yıllarda savunma sanayiinde gerçekleşen üretimlerle kendi milli savaş uçağını, İHA ve SİHA'ları ürettiklerini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan “en büyük güvencemiz ve umudumuz Teknofest kuşağıdır. Ne Z ne Y kuşağı, Teknofest kuşağı” diyerek, milli sermaye ve üretimle yükselecek yeni bir kuşağın da tanımlamasını yapmıştır. Bu kuşağın temsilcisi olarak gösterilen Selçuk Bayraktar'ın Akıncı ismini verdiği insansız hava aracının tanıtım videosunda Yahya Kemal'in Akıncılar şiirindeki şu dizeleri sarf etmesi dikkat çekici olmuştur: “Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik. Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik”. Bu ruh, devrimci, ilerlemeci bir Teknofest ruhunun dimağlara kazınması olarak muhafazakâr cenah tarafından sahiplenilmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşunun yüzüncü yılında seri üretime geçmiş olan yerli ve milli otomobil TOGG'un seri üretim bandından inen arabasıyla ilk sürüşünü gerçekleştiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, yüzde yüz akıllı ve çevre dostu olduğunu belirttiği yerli otomobil üretimini Cumhuriyetimizin yeni asrının ilk kıvılcımı ve “Türkiye Yüzyılı”nın baş atılımlarından biri olarak telakki etmiştir. Öyle ki muhafazakâr kesim sosyal medya hesaplarında, 1961 yılında üretilen ilk yerli otomobil olan Devrim'den sonra TOGG ile ‘muhafazakâr devrim’ yapıldığı yönünde paylaşımlarda bulunmuşlardır. Yerli üretimin güçlendirilmesi adına yapılan tüm hamlelerin milli söylemle buluşturulması ve devrim niteliğinde atılımlar olarak nitelendirilmesi AK Parti'nin

muhafazakâr, değişimci, milliyetçi ve devrimci özelliklerine örnekler olarak gösterilmektedir. AK Parti söylem ve uygulamalarıyla kendine “muhafazakar devrimci” bir proje kimlik üretmeye çabalarken, milli unsurları merkeze alarak hitap ettiği seçmen kitlesine yeni bir vizyon aşılama çalışmaktadır. “Teknofest kuşağı”, “muhafazakâr devrimci” gençlik ve “Türkiye Yüzyılı” söylemleri gücünü kendi köklerinden alan ama bir o kadar da çağdaş muasır medeniyet tasavvuru ile şekillenen bir gençliği hedef almaktadır.

Cumhuriyet’in kuruluşunun 99. Yılından bir gün önce Türkiye Yüzyılı vizyonunu açıklayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu vizyon ile cumhuriyet ile birlikte ortaya konulan hedeflerin ve hayallerin, özellikle AK Parti’nin yirmi yıllık iktidarlığı döneminde gerçekleştirildiğine vurgu yapmıştır. Türk modernleşmesini bir süreklilik içinde ele aldığımızda, Erdoğan iktidarlığı dönemindeki atılımları bir devrimci atılım olarak öne çıkaran bir çerçeve çizmektedir (Duran, 2022). Bu devrimci atılımların özellikle yerli ve milli değerlerimize dayandırılması çabası ise pozitivist, Batı taklitçiliği ve öz değerlerden uzak bir teknik, bir medeniyet tasavvuruna karşı yüzyıldır dile getirilen muhafazakâr eleştirilerle de örtüşür bir nitelik taşımaktadır. Muhafazakâr bir kimlikle Cumhuriyeti sahiplenen bu duruş, “Türkiye Yüzyılı” söyleminin de vizyonunu oluşturmaktadır. Nitekim CHP’nin “Cumhuriyet’in ikinci yüzyılı” kavramsallaştırması, yeni bir yüzyılın, yeni bir dönemin tespiti olarak okunurken, “Türkiye Yüzyılı” söylemi, Cumhuriyet’i yücelten, Cumhuriyet’in ideallerini daha ileriye taşıyacak bir iddiayı içinde barındırmaktadır. Güçlü bir söylem olarak ortaya konan “Türkiye Yüzyılı” vizyonunda, muhafazakâr bir parti olarak AK Parti’nin adeta II. Abdülhamid’ten bu yana, hayali kurulan, gerçekleştirilmesi hedeflenen proje ve hayallerin gerçekleştirilmesi konusunda “devrim” niteliği taşıyan atılımlar gerçekleştirdikleri iddiası, tam da “muhafazakâr devrimcilik” söylemleriyle de örtüşmektedir. Ayasofya’nın ibadete açılması ve tekrar cami haline getirilmesi, dış güçlere karşı bir duruş olarak dillendirilmiş ve devrimci bir nitelik taşımıştır.

Muhafazakâr kesim tarafından Türk tarihi içerisinde Selçuklu-Osmanlı olarak kabul edilen süreklilik, cumhuriyet ile birlikte kırılma olarak kabul edilmiştir. Türkiye modernleşmesine milad olarak belirlenen Cumhuriyet’in, yüzünü büyük oranda Batı’ya dönen İnkılapçılığı ile muhafazakâr duruşun hassasiyetleri çatışmıştır. Türk modernleşmesi tarihi, muhafazakârlığın da tarihi olagelmıştır. Ancak AK Parti ile son yirmi yılda gerçekleştirilenler ve son kertede ortaya konan yeni siyasi söylemler, Osmanlı-Cumhuriyet kırılmasına karşılık bir süreklilik üretme çabası, muhafazakârları

cumhuriyet ile barıştıran bir durum olarak görülmüştür. “Türkiye Yüzyılı”, bir siyasi mücadele olarak okunduğunda Osmanlı’dan bu yana dile getirilen ideallerin, Cumhuriyet ile birlikte ortaya konan hedeflerin biraradalığını mümkün kılma çabası olarak görülebilir. Muhafazakârlar, artık Cumhuriyet’in ideallerini, hayallerini benimsemektedirler. AK Parti’nin bu noktada kendilerine bugün “muhafazakâr devrimci” yakıştırmalarını yapmalarının arkasında, geline siyasi ve sosyolojik dönüşümlerin etkisi olduğu muhakkaktır. Bu noktada AK Parti’nin hem dönüşen, hem dönüştürücü bir parti olarak siyasi söylemler ve kimlikler üretme noktasında Türk Sağ’na yeni bir paradigma ortaya koyma çabası içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç

Türk muhafazakârlığı üzerine söylenecek sözler, Türk modernleşme tarihi üzerine söylenecek sözlerle paralellik gösterir. Çünkü muhafazakârlık, Türkiye’de modernleşmenin adeta refakatçisi konumunda olmuştur. Öte yandan muhafazakârlık-modernleşme diyalektiği, çevre-merkez diyalektiği olarak da okunabilir. Türk siyasi tarihi içerisinde muhafazakârlığın konumunu belirlemek, özellikle tek parti dönemindeki muhalif sınırları belirlemek ile mümkündür. CHP karşısında DP ile başlayan bu muhalif sınır, AP, ANAP ve son durak olarak AK Parti ile kendine siyasi bir gelenek oluşturmuştur. Ancak bu geleneğin oluşumuna kadar geçen sürede muhafazakâr kimlikli siyasi partiler meşruiyet krizi ve katılma krizi gibi mücadeleler vermişlerdir. Konumuz bağlamında AK Parti, 28 Şubat sürecinin ve ağır ekonomik krizle çalkalanan Türkiye sürecinin ardından krizleri fırsata çevirerek temsil bulmuş bir partidir.

Türk siyasi tarihinde muhafazakâr kimlikli siyaset, kendini daha çok milliyetçi ve kültürel değerlerin korunması noktasında göstermiş, politik bir muhafazakârlık örneği sergilememiştir. Bilakis, Türkiye’de muhafazakârlar siyaset yoluyla, düzeni değiştirmeyi ve beraberinde kendi değişimlerini en çok arzulayan kesim olmuştur. Bu durum, siyasi partilerin muhafazakâr siyasi kimlik üretimini hakiki bir amaç olarak mı, yoksa tabandan temsil almak adına hissedilen bir toplumsal görüş olarak mı benimsedikleri tartışmalıdır. Ancak bir yönüyle düzeni kabullenen ve sorgulama çabasının dışında tutan; diğer yönüyle ise denge sağlayıcı bir fren mekanizması üretmeye çalışan bir duruşu temsil etmişlerdir. AK Partinin kuruluşu ile bu duruş “muhafazakâr demokrat” kimliğine bürünmüş ve müstakil kimlikli bir muhafazakâr parti söylemiyle devreye sokulmuştur. .

Yirmi yıllık iktidarında gelinen süreçte, Cumhuriyet'in kuruluşunun yüzüncü yılına hazırlanan Türkiye için, bu yüzyılı "Türkiye Yüzyılı" olarak telakki edilen AK Parti'nin, yeni bir siyasi söyleme başvurduğu görülmüştür. Bu söylem; ilk olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 8 Ekim 2022'de TÜGVA gençlik buluşmalarında vurgulanan "muhafazakâr devrimci" söylemidir. Muhafazakâr kimliğe nazaran devrimci kimliğin öne atılması, Türk siyasi tarihi içinde klasik devletçi reflekse karşı, muhafazakârların daima reformcu, dinamik unsurlar barındırdığı söylemleriyle buluşturulmuştur. "Tutucu", "donmuş" ve "kalıplaşmış devrimci zihniyet" in ötesinde, her alanda atılım gerçekleştiren bir devrimcilik anlayışının inşasını amaçladıklarını vurgulamışlardır. AK Parti, "muhafazakâr devrimcilik" söylemlerine, muhafazakâr düşüncenin kilit isimleriyle fikri temeller bulmaya çalışmıştır. Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kısakürek'in "Ve bir devrim, evvela devrimi devirecek" dizeleri ile vurguladığı bir devrimcilik anlayışı bugün "muhafazakâr devrimci" sözlerinin referans sloganı olarak okunabilir. Muhafazakâr devrimci sıfatını yüklenmede referans alınan bir diğer isim ise edebi ve siyasi fikirlerinde öne çıkan protest tavrı ve İslami Devrim ülküsü ile Nuri Pakdil olmuştur. Bu sentez düşünceler ile devrimci fikrinin, muhafazakârlıkla biraradalığı mümkün kılınmaya çalışılmıştır. "Türkiye Yüzyılı" söylemi ile özellikle genç nesle "muhafazakar devrimcilik" yolunda siyasi bir vizyon kazandırılmak istenmiştir. Bu vizyon milli ve yerli üretim ile şekillendirilerek, üretim adına yapılacak tüm hamleler devrim niteliğinde atılımlar olarak nitelendirilmiştir. Öte yandan "Türkiye Yüzyılı" vizyonu ile, Cumhuriyet'in idealleri muhafazakar bir tutumla benimsenmiş ve hedef olarak ortaya konan ve yarım kalan ideallerin özellikle AK Parti döneminde tamamlanmak üzere gerçekleştirildiği benimsenilmek istenmiştir. Son yıllarda savunma sanayiinde ve otomobil sanayiinde gerçekleştirilen üretimlerle muhafazakâr bir devrimcilik gerçekleştirildiği iddiaları ise yerli üretime bir siyasi kimlik kazandırma çabası olarak görülebilir. Yahya Kemal'in "kökü mazide olan ati" si ile Necip Fazıl'ın "devrimi devirecek bir devrim" ülküsü, AK Parti'nin amaçladığı "muhafazakâr devrimci" kimliğe bir öz kazandırma çabasıdır. Bu kimliğin hedef kitle olan genç kuşak tarafından ne derece benimseneceği bilinmez, ancak AK Parti'nin kimlik siyaseti yapma noktasında yeni bir adım atma hedefinde olduğunu söylemek mümkündür. "Muhafazakâr devrimcilik" ve "Türkiye Yüzyılı" söylemleri, muhafazakâr kesimin altın çağını temsil etmeye aday bir siyasi söylem veya bir siyasi kimlik olarak okunabilir.

Kaynakça

- Akdoğan, Y. (2010). "Muhafazakâr-Demokrat Siyasal Kimliğin Önemi ve Siyasal İslamcılıktan Farkı". *Ak Parti Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri* içinde. (Ed.) Hakan Yavuz, İstanbul: Kitap Yayınevi. ss:59-95.
- Akın, M.H. & Coşkun, B. (2017) . "Türk Siyasi Kültüründe Sağ-Sol Ayrımı ve Milli Görüş Hareketi". *Turkish Studies*. 12 (8). ss: 1-10.
- Aktay, Y. (2005). "Ak Parti'nin Kimlik Sorunu ve Müslüman Demokrat Parti Konsepti". *Tezkire*. (41). ss: 58-79.
- Ataş, G. (2017). *Türkiye'de Siyasal İslamcılık, Kimlik Siyaseti ve Muhafazakâr Demokrasinin Toplumsal Temelleri: Akp Hükümeti ve Kimlik Politikalarının Değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi], Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bora, T. (2017). *Türk Sağının Üç Hali*. İstanbul: Birikim Yay.
- Bora, T. (1997). "Türk Muhafazakârlığında Bazı Yol İzleri". *Toplum ve Bilim*. S:74. ss:6-31.
- Çayır, K. (2008). *Türkiye'de İslamcılık ve İslami Edebiyat: Toplu Hidayet Söyleminden Yeni Bireysel Müslümanlıklara*. İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çiğdem, A. (1997). "Muhafazakârlık Üzerine". *Toplum ve Bilim Dergisi*. S:74, ss:32-50.
- Çiğdem, A. (2006). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık*. C:5, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çiğdem, A. (2016). *Taşra Epiği*. 3. Baskı. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Erdoğan, R. T. (2004). "Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu Açılış Konuşması". *Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu*. içinde. İstanbul: AK Parti Yay.
- Fedayi, C. (2004), "Akp'nin Siyasal Kimliği Üzerine: Kimlik Arkadan Gelsin". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. C:1. S:1. ss: 149-163.
- Gülalp, H. (2003). *Kimlikler Siyaseti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürel, T. (2007). *Türk Siyasi Tarihinde "Muhafazakârlık" Kimliği ve Akp Örneği İncelemesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İrem, N. (2004). "Türk Muhafazakârlığı Üzerine Bazı Gözlemler". *Karizma*. S:17. ss: 9-19.
- Karakoyunlu, B. (2022). *Türkiye'de Bürokrasi ve Memur Vatandaş Etkileşimi*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Karpat, K. (2011). "Osmanlı ve Cumhuriyetin Devlet Anlayışı Üstüne: Benzerlikler ve Farklılıklar, (Mülakat: Şenay Eray)". *Muhafazakâr Düşünce*. Yıl: 7. Sayı: 28. ss: 99-124.
- Kısakürek, N. F. (1968). *İdeolojya Örgüsü*. Büyük Doğu Yayınları.
- Koç, A. (2019). *Bir Siyasal Düşünce Akımı Olarak Muhafazakâr Demokrasi: Adalet ve Kalkınma Partisi Örneği*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konda Araştırma ve Danışmanlık. (2018). *Seçmen Kümeleri Ak Parti Seçmenleri* (Rap. B. A. Ucu).
- Küçükömer, İ. (2002). *Düzenin Yabancılaşması*. Bağlam Yayınları. İstanbul.
- Mardin, Ş. (2007). *İdeoloji*. 12. Bsk. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mert, N. (2004). "Muhafazakârlık, Fundamentalizm Değildir!". *Karizma: Muhafazakârlık Yeniden Özel Sayısı*. Sayı: 17. Ocak-Şubat-Mart 2004. s.34-36.

- Öğün, S. S. (1997). "Türk Muhafazakârlığının Kültür Kökleri ve Peyami Safa'nın Muhafazakâr Yamlığı". *Toplum ve Bilim Dergisi*. Sayı:74. ss: 102-154.
- Özkan, M. (2015). "Türk Muhafazakârlığı: Siyasal Bir Gelenek (Mi)?" . *Akademik Hassasiyetler*. C:3. S:5. ss: 1-17.
- Özüdoğru, B. (2021). *Muhafazakârlığın Yerel Görünümleri Siirt Örneği*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sıdal, S. (2010). *Muhafazakâr Demokrasi ve Adalet ve Kalkınma Partisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, E. (2019). "Necip Fazıl Kısakürek'in Düşünce Eksenini ve Siyasi Aksiyonu". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C: 17. S: 4. ss: 1-16.
- Tekin, Ü. (2004). *AK Parti'nin Muhafazakâr Demokrat Kimliği*. Ankara: Orient Yayınları.
- Turan, A. E. (2004). *Türkiye'de Seçmen Davranışı Önceki Kınlmalar ve 2002 Seçimi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yalısuçanlar, Sadık (2004). "İslamcı/Milliyetçi/Sağ Siyaset'in Yeni Adı: Muhafazakâr Demokrasi". *Karizma: Muhafazakârlık Yeniden Özel Sayısı*. Sayı: 17. Ocak-Şubat-Mart 2004. s.93-96.
- Yanardağ, M. (2004). *Yeni Muhafazakârlar (Neo-Cons)*. İstanbul: Chiviyazıları.
- Yavuz, M. H. (2005). *Modernleşen Müslümanlar: Nurcular, Nakşiler, Milli Görüş ve AK Parti* (Çev. Ahmet Yıldız). İstanbul, 1.Baskı.
- Yıldız, A. (2004). "Muhafazakârlığın Yerleştirilmesi ya da AKP'nin Yeni Muhafazakâr Demokratlığı". *Karizma: Muhafazakârlık Yeniden Özel Sayısı*. Sayı: 17. Ocak-Şubat-Mart 2004. s.53-56.
- Zürcher, E. J. (2005). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnternet Kaynakları
- Duran, B. (2022, Kasım 1). *Türkiye Yüzyılı Vizyonunun Türk Siyasetine Etkisi*. Kriter. <https://kriterdergi.com/cerceve/turkiye-yuzyili-vizyonunun-turk-siyasetine-etkisi>. Erişim Tarihi: 06 Haziran 2023.
- TRT Haber (2022a, Ekim 9). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Teröre, sapkın akımlara, diğer ülkelere kaptıracak tek bir evladımız yok*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-terore-sapkin-akimlara-diger-ulkelere-kaptiracak-tek-bir-evladimiz-yok-714524.html>. Erişim Tarihi: 01 Kasım 2022.
- TRT Haber (2022b, Ekim 21). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Kimyasal silah iddialarının hesabını soracağız*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-kimyasal-silah-iddialarinin-hesabini-soracagiz-717804.html>. Erişim Tarihi: 21 Ekim 2022.
- TRT Haber (2022c, Ekim 23). *Cumhurbaşkanı Erdoğan gençlerle buluştu: Türkiye yüzyılımı sizlerle zirveye taşıyacağız*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-genclerle-bulustu-turkiye-yuzyilini-sizlerle-zirveye-tasiyacagiz-718235.html>. Erişim Tarihi: 05 Kasım 2022.
- CNN Türk (2022, Ekim 11). *Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın TÜGVA Gençlik Buluşması'ndaki "muhafazakar devrimci" açıklaması ne demek?* <https://www.youtube.com/watch?v=LtUB9qfaIQs>. Erişim Tarihi: 11 Ekim 2022.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2022), <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 05.11.2022.

